

Xampany i teranyines

MANUEL CUYÀS

Vaig anar a una vinateria ben assortida, em van preguntar què se m'oferia, vaig dir xampany i el dependent em va conduir als prestatges dels escumosos francesos perquè triés. Li vaig dir que volia dir xampany català i ell va exclamar: "ah, cava". Ja m'ho pensava.

L'amic Josep M. Pasqual recordava fa uns dies a l'AVUI que fa quaranta anys de la imposició de la paraula cava. Jo també en vull parlar.

Jo no dic mai cava. Dic xampany. Primera, perquè el diccionari ho permet. L'edició del diccionari que tinc a casa remet a xampany, si hi busques cava. Segona, perquè a casa ho havíem dit sempre així. Tercera, perquè potser ja des dels mateixos orígens xampany va deixar de ser a Catalunya una paraula derivada del nom de la regió francesa de la Champagne per ser l'onomatopeia de les ampolles quan són encetades, del tap quan tira amunt i toca el sostre i fins i tot de l'esglai de les senyores una mica tocades i posades quan senten l'explosió i fan xerinola. Jo de petit em pensava que xampany tenia aquest origen etimològic i exclamatiu i ho segueixo pensant. Quarta, perquè amb la Y final, el xampany porta incorporada la copa amb què se serveix. Cinquena, perquè cava, per comparació, és una paraula feble, nyèbit, que ni esclata ni fa festa. La V de cava és com un vas i el xampany no es beu amb vas. Ja hem dit, i tothom té entès, amb què es beu.

El que sap greu és que els xampanyers catalans no esgrimissin aquests arguments i defensessin a peu i a cavall la paraula de tota la vida quan els francesos es van posar pesats perquè canviessin els nom dels seus productes. Com que els elaboradors catalans escrivien a les ampolles i als albarans *champaña* o *méthode champagnoise*, per aquí els van atrapar. Si haguessin reivindicat la paraula catalana, que amb aquella x i aquella ny s'assembla molt menys a la france-

sa, tots diríem i escriuríem xampany, que és una paraula bonica perquè sí i de fesomia catalaníssima. Xampany pertany a la gloriosa família d'afany, castany, company, capsigrany...

Aquests dies estic rellegant el llibre *Sant Feliu de la Costa Brava*, d'Agustí Calvet, *Gaziel*. L'autor, que era del poble empordanès que en un moment de la seva història es va fer ric i famós pels taps de suro que fabricava, escriu sempre xampany, tant per referir-se a la beguda francesa com a la catalana. No podia ser d'una altra manera, perquè en vida seva el mot cava, que segons ell mateix explica resulta ser igualment un gal·licisme, no servia per designar la variant catalana del producte inventat per Dom Pérignon sinó només les grutes on es criava. *Gaziel*, que és un escriptor extraordinari, de primera, abusa del to major. Sempre canta en una octava superior. En mig d'aquest estil tan propi, l'explosiva paraula xampany li va com anell al dit. Si hagués escrit cava, el llibre hauria perdut molts enters i la paraula hauria quedat mig perduda entre les escopetades expressives de l'autor.

Gaziel rememora la manera com els tapers de Sant Feliu de Guíxols, Palafrugell, Calonge, Llagostera o Palamós anomenaven les eines i els treballs: trefí, baifi, robinet, xopina, reculosa,

Opinió

Paraules

EMILI TEIXIDOR

Les paraules, diu un filòsof, no són mai "només paraules"; les paraules tenen molta importància perquè defineixen els límits del que podem fer. I també que noves paraules poden canviar la manera en què nosaltres pensem i actuem. Els exemples poden ser molts, i podem recordar el temps en què Gorbatsxov va llançar paraules com *glasnost* i *perestroika*, que vam aprendre tots i que, tot i no saber-ne la traducció exacta, van iniciar un debat que va canviar la situació de l'antiga URSS. Ara ja no les diem, aquestes paraules, o només les citem com una mena de documents orals d'un temps i una situació determinada. I per això moltes persones s'oposen a parlar de segons quins temes als debats

públics, sobretot a la tele, perquè només el fet de recordar certs fets o repetir certes paraules significa una regressió en el discurs comú, introdueix de nou uns conceptes i unes imatges en l'imaginari col·lectiu que no faciliten el progrés.

Tot això potser és massa per parlar d'uns fets que passen sense que ningú hi doni importància però que, al parer d'alguns, en té. Per exemple, sobretot a la tele —com a eina que arriba a més gent i té més tolerància en els controls de tot tipus—, es diu cada cop més la paraula anglesa *light* per referir-se a un cosa, un afer, fins i tot el comportament d'un personatge lleuger, senzill, superficial. I a vegades fins i tot per dir-nos que algú te un cap de

pardals. És un comportament *light*, diuen. I podríem posar més exemples que importen no només per la penetració de l'anglès per formar aquesta mena d'esperanto, un llenguatge universal limitat i simple, sinó per l'oblit en què cauen expressions ben nostres que els mitjans tindrien l'obligació de repetir. Ara mateix hem vist amb aquesta paraula *vuvuzela*, un terme zulu que en setsuana es diu *lepatata*, una mena de trompeta llarga que fan servir a Sud-àfrica per animar els equips i que la tele i els comentaristes han fet conèixer. Hi ha més oblit: en concursos televisius és normal quan surten preguntes sobre cultura que citin premis i obres foranes però gairebé mai autors i obres nostres. Com deia aquell: "Jo

també miro sempre la BBC!". O un altre cas, cada dia més freqüent: al final de les notícies, tant aquí com a Madrid, hi sol haver comentaris i imatges sobre les pel·lícules a punt d'estrenar-se... i gairebé sempre són estrangeres, ianquis, és clar.

Aquesta publicitat pagada per tots s'entendria si fos per protegir la indústria cultural del país, però la de fora? La competència? I no parlem dels teatres nacionals que programen massa sovint autors i obres estrangeres... No seria més adient al seu ideari fer un programa per estimular i protegir les obres dels nostres autors, nous sobretot, joves sobretot... Si no, quines veus continuaran la feina dels clàssics? En fi, paraules. *